

הגדה של פסח

נוסח שוויוני מקוצר
על יסוד ההגדה המסורתית
בתוספת הסברים
תוספות ושירים

התנועה הרפורמית
יהדות ישראלית ללא מחיצות

כוונה לפני הסדר

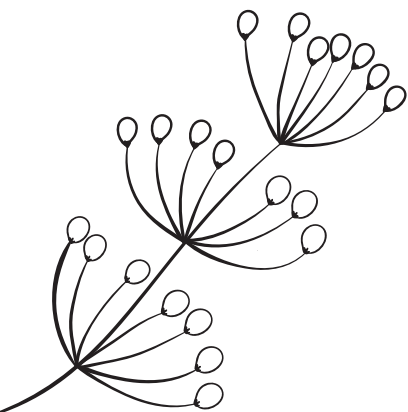
כל אדם צריך מצרים

אמנון ריבק

כל אדם צריך שתהיה לו
איזו מצרים,
להיות משה עצמו מתוכה
ביד חזקה,
או בחריקת שנים.
כל אדם צריך אימה וחשכה גדולה,
ונחמה, והבטחה, והצלה,
שידע לשאת עיניו אל השמים.

כל אדם צריך תפלה אחת,
שתהא שגורה אצלו על השפתיים.
אדם צריך פעם אחת להתכופף -
כל אדם צריך כתר.
כל אדם צריך שתהיה לו איזו מצרים,
לגאל עצמו ממנה מבית עבדים,
לצאת בחצי הליל אל מדבר הפחדים,
לצעד הישר אל תוך המים,
לראותם נפתחים מפניו לצדדים.

כל אדם צריך כתר,
לשאת עליה את עצמות יוסף,
כל אדם צריך להזדקף.
כל אדם צריך שתהיה לו
איזו מצרים.
וירושלים,
ומסע ארוך אחד,
לזכר אותו לעד
בכפות הרגלים.

סימני הסדר

(מיוחסים לרש"י או לבעלי התוספות)

קִדְּשׁ   וְרַחֵץ

בְּרִפְּס   יַחֵץ.

מִגִּיד   רַחֲצָה

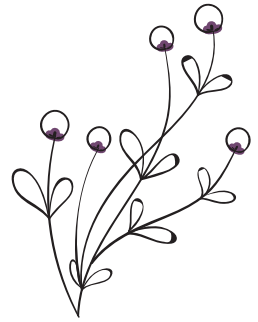
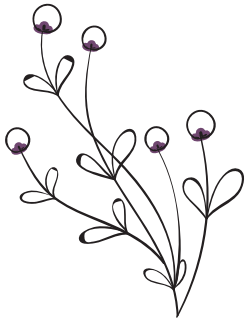
מוֹצִיא   מִצָּה.

מְרוֹר   כּוֹרֵךְ

שֶׁלַחֵן   עוֹרֵךְ.

צָפוֹן   בָּרֵךְ

הַלֵּל   נִרְצָה.

תוספת

הסבר

קדש - קידוש לליל החג

ברשות חברי וחברותי נברך / ברשות כל המסובים / סברי מרנן ורבנן
המסובים עונים: לחיים!

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי הגפן.
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו
מכל לשון וקדשנו במצוותיו. ותתן לנו יי אלהינו באהבה מועדים
לשמחה. חגים וזמנים לששון. את יום חג המצות הזה זמן חרותנו
מקרא קדש זכר ליציאת מצרים. כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל
העמים. ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו: ברוך אתה יי
מקדש ישראל והזמנים.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם שהחיינו וקיימנו והגיענו
לזמן הזה.
שותים כוס ראשונה בהסבה לשמאל.

ההסבה: ההסבה לצד שמאל, היא זכר למנהגי הסעודה בארץ ישראל בתקופה
בה עוצב לראשונה סדר פסח על ידי חכמי המשנה, לאחר חורבן הבית השני.
בדומה למנהגי העולם ההלניסטי והרומי נהגו יהודי הארץ האמידים לאכול
את ארוחתם שהם מסבים / שוכבים על מיטות ושמאלם תומכת את פלג גופם
העליון. האוכל הוגש על שולחנות קטנים שהוצבו לפני המיטות. ארוחות אלו,
כללו שתיית יין, אכילת ירקות ומטבלים כפרפראות וניהול שיחות בעניינים שונים
בין המנות, מנהגיהן של ארוחות אלו הן הבסיס למבנה הסדר ונהליו. בליל פסח
כל בית יהודי נחשב כארמון, וכל יהודי נחשב בכך חורין אמיד ומבוסס שאין עליו
מורא. בהסבה לשמאל אנו מסמלים את רוח החירות המפעמת בלב בליל החג, יהיו
אתגרי השעה אשר יהיו.

רחץ - נטילת ידיים ראשונה

ראש/ת הסדר או המסובים כולם נוטלים ידיים ללא ברכה
רחיצת הידיים הראשונה היא זכר למנהג ארץ ישראל ליטול ידיים גם לפני אכילת
ירקות הנטבלים בנוזלים ולא רק אכילת לחם כמנהג בבל.

סדר בימות קורונה: השנה הזו אנו מוזמנים לראות בנטילת הידיים הראשונה
תזכורת לכוחם המרפא והמגן של המים ולחובה המוטלת על כולנו לשמור על
בריאותנו ולנקוט בצעדי הזהירות הנדרשים

מוזגים מים חיים לכוס מרים הנביאה

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה ואהרן ומרים; ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר וענן ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה; מתה מרים - נסתלק הבאר.

תלמוד בבלי תענית ט"א

כרפס - הטיבול הראשון

הגדת האביב

שמור את חדרש האביב ועשית פסח לני אלהיה כי בחדש האביב הוציאתי יי אלהיה ממצרים לילה. דברים טז

נצנים נראו, נראו בארץ,
עת הזמיר הגיע, עת הזמיר.
כי הנה סתו עבר
סתו חלף הלך לו
הגפנים סמדר - נתנו, נתנו ריחם.

המסובים נוטלים כרפס (כל ידק שאינו מר), טובלים במי מלח ומברכים:

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי האדמה.
ואוכלים בהסבה לכבודן של ארץ ישראל ושיבת ציון בדורנו.

יחץ

ראש/ת הסדר מחלק/ת את המצה האמצעית לשני חלקים. החלק הקטן יוצפן כאפיקומן. החלק הגדול יוחזר אל מקומו לטובת הברכה על המצה.

מפרשי ההגדה ראו בחציית המצה סמל לעוני אבותינו במצרים והמשילו את מעשה ה"יחץ" לעני החוצה את פת לחמו, אוכל את חלקה, ומצפין את החלק הנוסף.

סדר בימות קורונה: בעת הזו ניתן לדרוש את ה-"יחץ" כתזכורת לכך שאנו עורכים ליל סדר שאינו רגיל, כאשר רבים אינם מסבים עם בני משפחתם ומשפחותינו הרחבות חצויות מחמת המצב. שמירתו של החלק המוצפן לאפיקומן מסמלת את תקוותנו לשוב במהרה לשגרה המשפחתית והקהילתית הברוכה.

מגיד

סיפור יציאת מצרים

מגביהים את הקערה, מצביעים על המצות ואומרים:

בְּהִילוֹת יֵצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם:

**הָא לַחֲמַא עֲנִיָּא, דִּי אֲכָלוּ אַבְהֵתְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכַפִּין,
יִיתִי וְיִיכּוֹל; כָּל דְּצָרִיךְ יִיתִי וְיִפְסַח. הֶשְׁתָּא הֶכָּא, לְשָׁנָה הַבְּאָה
בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל; הֶשְׁתָּא עַבְדִּי, לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּנֵי חוּרִין.**

זה לחם העוני שאכלו אבותינו בארץ מצרים,

כל הדוצה יבוא ויאכל, כל הנצרך יבוא ויפסח.

השנה כך, לשנה הבאה הלוואי ולא יצטרכו עמך זה לזה.

השנה בני חורין בגוף, לשנה הבאה בני חורין בגוף וגם ברוח.

מוזגים את הכוס השנייה, מכסים את המצות, וצעיד/ת המסובים שואל/ת את הקושיות. בהעדר משתתפים צעירים בסדר, אחד המסובים או כולם יחד שואלים.

מה נשתנה הלילה הזה, מכל הלילות?

שבכל הלילות, אנו אוכלים חמץ ומצה; הלילה הזה, כולו מצה.

שבכל הלילות, אנו אוכלים שאר ירקות; הלילה הזה, כולו מרור.

שבכל הלילות, אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת; הלילה הזה,

שתי פעמים. (הכוונה בשתי ההטבלות היא לטבילה של הכרפס במי מלח

ולטבילת המרור בחרוסת)

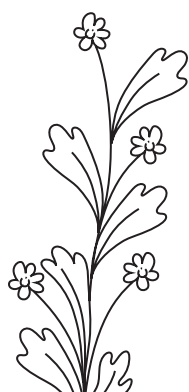
שבכל הלילות, אנו אוכלים בין יושבין ובין מסובין; הלילה הזה,

כולנו מסובין.

סדר בימי קורונה: המוזמנים, בדגש על הצעירים שבהם, מוזמנים להציע קושיות

נוספות על השינויים בליל הסדר של השנה הזו למול הסדרים של השנים עברו,

הן אלו שמסבים להם קושי והן אלו שיש בהם גם יתרונות.

עבדים היינו - עתה בני חורין !

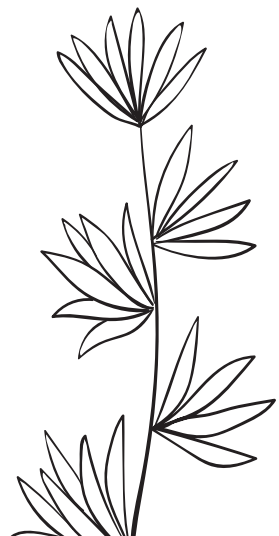
חכמי המשנה קבעו כי ההורה, המספר את סיפור יציאת מצרים לילדו "מתחיל בגנות ומסיים בשבח" (משנה, פסחים, י, ד). חכמי התלמוד בבבל נחלקו בשאלה מה היא הגנות ומה הוא השבח. שמואל קבע כי הגנות היא העבדות במצרים והשבח הוא היציאה של עם ישראל לחירות. רב הציע שהגנות היא העבודה הזרה שעבדו אבות אבותינו והשבח - קבלת התורה בסיני (תלמוד בבלי, פסחים, קטז ע"א). בנוסח ההגדה אנו עוקבים אחרי שתי הגישות. ראשית אנו מתחילים עם דעתו של שמואל, שהגנות היא גנות העבדות במצרים, וזאת ע"י הפסקה "עבדים היינו", שחלק מהפרשנים ראו בה מעין תשובה לקושיות.

מגלים את המצות והמבוגר/ת שבמסובים משיב/ה:

עבדים היינו, לפרעה במצרים; ויוציאנו ה' אלוהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים. ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו יודעים את התורה - מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים; וכל המרבה לספר ביציאת מצרים, הרי זה משובח.

בסיפור האגדה הבא מודגם העיקרון שהכול, אפילו החכמים והמלומדים ביותר, ראוי שיחזרו ויעסקו בסיפור יציאת מצרים - "וכל המרבה הרי זה משובח". סיפור זה פותח רצף של פסקאות בנוסח ההגדה המלא המדגישות את החובה לספר ביציאת מצרים בליל הפסח ולהנחיל סיפור זה לדורות הצעירים.

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון, שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: "רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית".

מדרש ארבעת הבנים

בארבעה מקורות בתורה מצווה ההורה העברי להנחיל לילדו את סיפור יציאת מצרים, כהסבר לקיומן של מצוות הפסח, פדיון הבן ומצוות נוספות. בשלושה מן המקורות מצווה האב לספר את הסיפור כמענה לשאלת הילד, ובמקור אחד נדרש ההורה לכך מיוזמתו, מבלי שהתורה מזכירה שאלה מקדימה מצד הילד. מכאן, דרשו החכמים כי התורה מדברת כנגד ארבעה ילדים. שלושה מהם – שואלים שאלות ומבקשים את תשובת ההורה; והאחד – אינו יודע לשאול וההורה מצווה ללמדו מיוזמתו.

ברוך המקום שנתן תורה לישראל עמו, ברוך הוא.
כנגד ארבעה בנים ובנות דיברה תורה
אחת חכמה, ואחד רשע,
ואחת תמה ואחד שאינו יודע לשאול.

חכמה, מה היא אומרת?

“מָה הָעֵדוּת וְהַחֲקִים וְהַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר צָוָה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם?”

(דברים ו)

אף אתה אמור לה כהלכות הפסח (עד האחרונה שבהן, כפי שמלמדת

מסכת פסחים): “אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין”.

רשע, מה הוא אומר?

“מָה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת לָכֶם?” (שמות יב, כו).

לכם, ולא לו; ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר, אף אתה הקהה את שיניו, ואמור לו: “בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם” (שמות יג, ח) - לוי, ולא לו; אילו היה שם, לא היה נגאל.

תמה, מה היא אומרת?

“מָה זֹאת?” (שמות יג, יד).

ואמרת אליה: “בְּחֹזֶק יָד הוּצֵאנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עֲבָדִים” (שם).

ושאינו יודע לשאול, את פתח לו

שנאמר: “וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי

בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם” (שמות יג, ח).

לאחר אזכור הגנות של העבדות במצרים מציינת ההגדה את הפרשנות השנייה למושג הגנות, פרשנותו של החכם הבבלי רב. לפי פרשנות זו הגנות היא העבודה הזרה של אבותינו, והשבח הוא קבלת התורה. על ידי הזכרת הגנות הזו מדגישה ההגדה כי החירות המלאה מושגת רק בשילובן של החירות הגופנית, המסומלת ביציאת מצרים, עם החירות הנפשית-המוסרית, המסומלת בקבלת התורה.

מתחילה, עובדי עבודה זרה היו אבותינו; ועכשיו, קירבנו המקום לעבודתו...

ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא חשב את הקץ לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שנאמר: "וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרָי כֵּן יֵצְאוּ בְּרַכְשׁ גָּדוֹל"
(בראשית טו, יג'יד).

מכסים את המצות, מגביהים את הכוס ושרים:

והיא שעמדה לאבותינו ולנו,

והיא שעמה לאמותינו ולנו,

שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקדוש ברוך הוא, מצילנו מידם.

זכר לשואה

ולפני כניסתנו לצריף ללינה, הייתה בידינו שהות מה ויכולנו להסתובב ברחבה שלפני הצריפים. ביקשתי מאחד הבחורים שיטייל איתי קצת, ובזמן ההליכה הלך ושוב אמרנו בעל פה קטעים מן ההגדה, עד כמה שהיו זכורים לנו. ליל סדר מיוחד במינו, ללא מצות ויין, ללא סעודת חג שבה מסובין כל בני המשפחה לשולחן אחד, אלא ליל סדר בהליכה. גופותינו היו מושפלים ומשועבדים, אולם את רוחנו לא יכלו לשוב לשעבד, ולכן יכולנו לומר גם באותם התנאים - עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאונו ה' אלוהינו משם, כי למרות הכול הרגשנו את עצמנו בני חורין. וזכורני כשאמרנו "לשנה הבאה בירושלים" הייתה בקשה זו שאמרנו בכוונה עמוקה, בקשה שבקעה מעמקי הלב, כי מי כמונו עוד הרגיש עד כמה חסרה הייתה לנו ירושלים, ותקוותנו זו הייתה נחמתנו. הרב סיני אדלר, מחנה הריכוז מאוטהאוזן 1944

היה זה הפסח הראשון שהיה עלי לבלותו לבדי במחנה ריכוז. בפסח הקודם היינו עדיין בגטו טרזינשטאט, אשר בו עוד יכולנו לערוך את הסדר בחוג המשפחה. אמנם גם את הסדר ההוא חגגנו בצורה מיוחדת במינה, כי באותם הימים היה הסגר חמור בתוך הגטו ועם רדת החשיכה נאסרה הדלקת אור ואפילו גפרור. בנסיבות אלו נאלצנו לערוך את הסדר מבעוד יום. אבל הייתי עדיין יחד עם הורי, ועל שולחננו היו מונחות כמה מצות וגם תה מעורב בריבה בתור תחליף ליין. הסדר של מאוטהאוזן היה שונה לגמרי. בתחילה חשבתי שאת מנת הלחם היומית, שקיבלנוה בערב פסח אחרי הצהרים, אשמור עד לבוקר המחרת, כדי להיזהר לפחות מאכילת חמץ בעת כניסת החג, אולם תלמיד חכם אחד שהיה אתנו העיר לי שמבחינת ההלכה מוטב לאכול את הלחם מיד, כי הלא עצם החזקתו אסורה היא בבחינת בל יראה ובל ימצא. לאחר המפקד שנערך לפנות ערב,

המשך המגיד - מדרשי "ארמי אובד אבי"

בליל הסדר. כל מילה ומילה בנוסח זה נדרשה ופורשה. ראשית, באופן עצמאי על ידי עורכי הסדרים, ובמרוצת הדורות על ידי נוסחים אחידים שהתפתחו בקהילות השונות. הנוסח המצוי בהגדה שבידינו עוקב בעיקרו אחרי מנהג בבל. בנוסח המקוצר שלפנינו יופיעו הפסוקים של וידוי הביכורים בלבד. המשתתפים בסדר מוזמנים לדרוש ולפרש אותם ולהוסיף עליהם מסיפורי המקרא והאגדות על השעבוד במצרים והיציאה ממנה לחירות.

חכמי המשנה, שעיצבו את ליל הסדר לאחר חורבן בית המקדש השני, קבעו במרכז ההגדה את הצהרתו של החקלאי העברי בהביאו את מנחת הביכורים למקדש (וידוי הביכורים), כמתואר בפרשת "כי תבוא" בחומש דברים. במספר מילים מצומצם, הנפתחות בהכרזה: "ארמי אובד אבי", הזכיר החקלאי את שעבוד מצרים, ההיחלצות ממנו וההגעה אל הארץ המובטחת. חכמי המשנה קבעו כי נוסח זה יהיה את הבסיס לסיפור היציאה ממצרים

צא ולמד, מה ביקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו - שפרעה הרשע, לא גזר אלא על הזכרים; ולבן ביקש לעקור את הכול, שנאמר:

פסוק ראשון מוידוי הביכורים:

"אַרְמֵי אָבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיִּגְרַר שָׁם בְּמַתִּי מֵעֵט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרֹב" (דברים כו, ה).

פסוק שני מוידוי הביכורים:

"וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה" (דברים כו).

פסוק שלישי מוידוי הביכורים:

"וַנִּצְעַק אֵל יְיָ אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְיָ אֶת קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת עֲנִינוּ וְאֶת עֲמָלָנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ" (דברים כו).

תפילה למען חירותם של השבויים

עַל בְּנֵיהֶם כִּי אֵינָנוּ: כֹּה אָמַר יְיָ מִנְעִי קוֹלְךָ מִבְּכִי וְעֵינַיִךָ מִדַּמְעָה כִּי יֵשׁ שָׂכָר לִפְעֻלָּתְךָ נָא אִם יִי וְשָׁבוּ מֵאֶרֶץ אוֹיֵב" (ירמיהו לא). הבא נחמה ומזור למשפחות חללי צה"ל המבקשות להביא יקיריהן לקבר ישוראל, וקיים במהרה חזון נביאך: "וְכָתַתּוּ חֲרָבוֹתָם לְאֵתִים וְחַנִּיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמְרוֹת לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה" (ישעיהו ב, ד); ונאמר: אמן.

מי שבדרך אבותינו ואמותינו, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב, לאה ורחל, ואת לוחמינו יהושע, דוד ויהודה, דבורה, יעל ויהודית, הוא יברך את שבויי צה"ל וחיליו הנעדרים ואת אזרחי ישראל הנחונים בשביה ובצרה. יהי רצון מלפניך יי צבאות, שתפדה נפשם משבי ותחזירם במהרה לארצם, ויקוים בהם הכתוב: **"קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם**

פסוק רביעי מוידוי הביכורים:

"וַיִּוָּצְאוּנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה וּבְמַרְא גָּדֹל וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתִּימִים" (דברים כו).

מדרש עשר המכות

לאחר שסיימנו לקרוא ולדרוש את פסוקי "ארמי אובד אבי" מביאה ההגדה מדרש נוסף על הפסוק האחרון המוביל אותנו להזכיר את עשר המכות. המדרש סופר את המילים בשלושת הביטויים הראשונים ("ביד חזקה", "ובזרוע נטויה", "ובמורא גדול") ומתייחס לעובדה ששתי המילים הנוספות ("אותות" ו-"ומופתים") הן בלשון רבים (כלומר גם הן עומדות כל אחת כנגד המספר שתיים). מכאן קובע המדרש שהפסוק מדבר על עשר המכות.

דבר אחר (מיילות פתיחה מקובלות למדרש נוסף על אותו הפסוק): **ביד חזקה, שתיים; ובזרוע נטויה, שתיים; ובמורא גדול, שתיים; ובאותות, שתיים; ובמופתים, שתיים** (ובסך הכול: עשר)

אלו עשר מכות, שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים. ואלו הן:

נוהגים להטיף טיפת יין מהכוס אל הצלחת בעבור כל מכה וכל אחד מסימניו של רבי יהודה.

שחין	דם
ברד	צפרדע
ארבה	כינים
חושך	ערוב
מכת בכורות	דבר

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סְמָנִים:

דִּצְ"ךְ עַד "שׁ בְּאַחַ"ב

(מפרש הרשב"ץ: כך היה דרכו של רבי יהודה לתת סימנים כדי שלא יטעו התלמידים.)

נוהגים להטיף יין מן הכוס החוצה בעת אמירת כל אחת מהמכות וכל אחד משלושת הסימנים של רבי יהודה. חלק מפרשני ההגדה קשרו מנהג זה לרצון לסמל שאין אנו שמחים במכות שנחתו על המצרים. רעיון דומה בא לידי ביטוי בהלכה שלא לומר את תפילת ההלל בשלמותה ביום שביעי של פסח, שבו, על פי המסורת, טבעו המצרים בים. מנהג זה יסודו באגדת התלמוד, שבשעה שביקשו מלאכי השרת לומר שירה על טביעת המצרים, השתיק אותם הקב"ה ואמר: "מעשה ידי טובעים בים - ואתם אומרים שירה לפני?!?" (תלמוד בבלי, מסכת מגילה י"ע"ב).

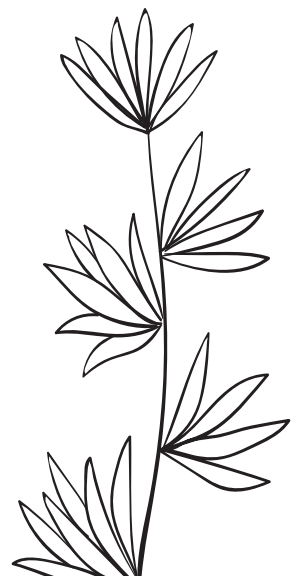
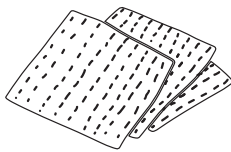

מדרשי המכות על הים והפיוט "דיינו"

לאחר הזכרת עשר המכות שהונחתו על המצרים מובא בנוסח המלא של ההגדה מדרש נוסף העוסק במכות בארץ מצרים ובמכות שלקו המצרים בים סוף, בעת חצייתו. מדרש המכות על הים הוא המקום היחיד בהגדה בו מוזכר משה רבנו. עורכי ההגדה שביקשו להדגיש כי גאולת מצרים נעשתה על ידי הקדוש ברוך הוא הצניעו את חלקו של משה. מדרש זה מזכיר בצנעה את חלקו של משה בגאולה, ובכך מציג גם את חלקם של בני ישראל עצמם ומנהיגיהם ביציאה מעבדות לחירות.

מדרשי המכות על הים מהווים תזכורת כי ליל היציאה ממצרים היה תחנה ראשונה במסע הארוך אל עבר הארץ המובטחת, וכי כבר כעבור ימים ספורים בלבד נדרשו בני ישראל להתמודד עם אתגרים נוספים: חציית הים, המלחמה עם עמלק, המחסור במים ובמזון. במובן זה, מדרשי המכות על הים מובילים אותנו לפיוט "דיינו", החותם את ה"מגיד" ופורס את כל היריעה של סיפור היציאה ממצרים, המסע אל עבר הארץ והכניסה אליה.

כמה מעלות טובות למקום עלינו

אילו	הוציאנו ממצרים	ולא	עשה בהם שפטים	דיינו
אילו	עשה בהם שפטים	ולא	עשה באלוהיהם	דיינו
אילו	נתן לנו את ממונם	ולא	קרע לנו את הים	דיינו
אילו	קרע לנו את הים	ולא	העבירנו בחרבה	דיינו
אילו	העבירנו בחרבה	ולא	שקע צרנו בתוכו	דיינו
אילו	שקע צרנו בתוכו	ולא	סיפק צרכנו במדבר ארבעים שנה	דיינו
אילו	סיפק צרכנו במדבר ארבעים שנה	ולא	האכילנו את המן	דיינו
אילו	האכילנו את המן	ולא	נתן לנו את השבת	דיינו
אילו	נתן לנו את השבת	ולא	קרבנו לפני הר סיני	דיינו
אילו	קרבנו לפני הר סיני	ולא	נתן לנו את התורה	דיינו
אילו	נתן לנו את התורה	ולא	הכניסנו לארץ ישראל	דיינו
אילו	הכניסנו לארץ ישראל	ולא	בנה לנו את בית הבחירה	דיינו

על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו. שהוציאנו ממצרים, ועשה בהם שפטים, ועשה באלוהיהם, ונתן לנו את ממונם, וקרע לנו את הים, והעבירנו בתוכו בחרבה, ושקע צרינו בתוכו, וספק צרכנו במדבר ארבעים שנה, והאכילנו את המן, ונתן לנו את השבת, וקרבנו לפני הר סיני, ונתן לנו את התורה, והכניסנו לארץ ישראל, ובנה לנו את בית הבחירה.

זיכרון קיבוץ גלויות ושיבת ציון השנייה

בווידיאו הביכורים, המשמש בסיס למדרשי ה"מגיד", ישנו פסוק נוסף שאינו מוזכר בהגדות:

"וַיִּבְאֵנוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן לָנוּ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ".

מסדרי ההגדות במרוצת הדורות בחרו שלא לצרף פסוק זה אל המדרש בליל הסדר. ייתכן והסיבה לכך טמונה ברצון שלהם להתעמק בליל הסדר ברגע היציאה ממצרים בלבד ולא בהמשך המסע אל הארץ המובטחת, ואולי קשור הדבר בכך שההגדה עוצבה בימים בה נתונים היו היהודים תחת שלטון זר. כיום, לאחר חזרת עם ישראל לארצו, ראוי להזכיר את חירותו של עם היהודי ואת עצמאותו - משאת נפשם של הדורות בשנות הגולה הארוכות.

"לפני כשלוש מאות שנה הפליגה לעולם החדש אנייה ושמה "מייפלאור". היה זה מאורע גדול בתולדות אנגליה ואמריקה. אבל תאב אני לדעת, אם יש אנגלי אחד היודע בדיוק אימתי הפליגה אנייה זאת; וכמה אמריקאים יודעים זאת; היודעים הם כמה אנשים היו באותה אנייה; ומה היה טיבו של הלחם שאכלו בצאתם. והנה לפני יותר משלושת אלפים ושלוש מאות שנה, לפני הפלגת ה-"מייפלאור", יצאו היהודים ממצרים, וכל יהודי בעולם, ואף באמריקה וברוסיה הסובייטית, יודע בדיוק באיזה יום יצאו: בחמישה עשר בניסן. וכולם יודעים בדיוק איזה לחם אכלו היהודים: מצות. ועד היום הזה אוכלים יהודים בכל העולם כולו מצה זו בחמישה עשר בניסן, באמריקה, ברוסיה ובארצות אחרות, ומספרים ביציאת מצרים ובצרות שבאו על היהודים מיום שיצאו לגולה. והם מסיימים בשני מאמרים: "השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין. השתא הכא, לשנה הבאה בירושלים".

דוד בן גוריון, נאום לפני ועדת החקירה של האו"ם, 1947

משנת רבן גמליאל - חיובי ליל הסדר

לאחר סיום המגיד וסיפור היציאה ממצרים על דרך המדרש, מוזכרים עקרי החיובים הנוהגים בליל הסדר באמצעות דבריו של רבן גמליאל, נשיא הסנהדרין ומנהיג היישוב היהודי בארץ ישראל בדור שלאחר החורבן, שהנהיג את העם מן העיר יבנה. משנת רבן גמליאל מעידה על כך שגרעינו של סדר ליל פסח בנוסח ובאופן המוכרים לנו, גובש על ידי חכמי המשנה לאחר חורבן הבית השני, כתחליף לחגיגת קורבן הפסח שבוטלה בשל העדר המקדש. בכך מסמלים הסדר וההגדה את כוח החיות וההתחדשות של העם היהודי.

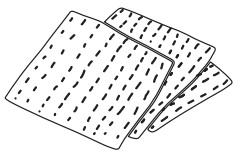
רבן גמליאל אומר: כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו. ואלו הם: פסח, מצה, ומרור.

פסח שהיו אבותינו ואמותינו אוכלים בזמן שבית המקדש קיים. על שם מה? על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים, שנאמר: **"וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לִּי אֲשֶׁר פָּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ"** (שמות יב, כז).

סדר בימי קורונה - תפילה בעבור החולים והעוסקים במלאכות הריפוי:
מי שברך את אבותינו ואמותינו, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב, לאה ורחל, הוא יברך את כל החולים והחולות בעת הזו, במדינת ישראל וברחבי העולם כולו. הקדוש ברוך הוא יחזק ויאמץ אותם בארץ רוח ובאמץ לב, וישרה עליהם מרוחו לרפאם ברפואת הגוף וברפואת הנפש, ויחזק ידי כל העוסקים במלאכת הרפוי והתמיכה וביתר צרכי הצבור. "אל נא רפא נא לה" - שכינה מקור חיינו, העניקי לכולנו את מדת הסובלנות והסבלנות בעת ישיבתנו בביתנו ומחוצה לו, עד יפסחו עלינו הצרה, הפגע והמצוקה של העת הקשה הזו. ונאמר: אמן.

מגביהים את המצות ואומרים:

מצה זו שאנחנו אוכלים. על שם מה? על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וגאלם. שנאמר: "וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמַץ כִּי גֵרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְהַתְמַהֵמָה וְגַם יִצְדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם" (שמות יב, לט).

מכסים את המצות ומגביהים את המרור ואומרים:

מרור זה שאנחנו אוכלים. על שם מה? על שום שמיררו המצרים את חיינו במצרים, שנאמר: "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה בְּחֶמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עַבְדָּה בְּשָׂדֵה אֶת כָּל עַבְדֹתֶם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ" (שמות א, יד).

בכל דור ודור חייב אדם לראות (נוסח הגדת הרמב"ם: להראות) עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעִבּוֹר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם" (שמות יג, ח), שלא את אבותינו ואמותינו בלבד גאל הקדוש ברוך הוא, אלא אף אותנו גאל עמם - שנאמר "וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם, לְמַעַן הִבִּיא אֹתָנוּ לְתֶת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם" (דברים ו, כג).

כִּי גְרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - על חירות ואחריות

בכל דור ודור חייב אדם לראות ולהראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים - גם על מנת שזכור שהחירות שלנו אינה מובנת מאליה, וגם על מנת שנקפיד בחירותו ובכבודו של הזולת. במקורות רבים בתורה נקבע זיכרון היציאה מבית העבדים לא רק כעוגן לזהות הלאומית והדתית שלנו, אלא גם כבסיס למצוות בין אדם לחברו בדגש על היחס הראוי והמגן כלפי הזר והגר החיים עמנו ובקרבתנו, וכלפי היחידים המוחלשים בחברה שלנו. בליל הסדר בו אנו חוגגים את חירותנו, כבנים ובנות לעם שחדש את ריבונותו, ראוי שזכיר לעצמנו ולילדינו חובות אלו.

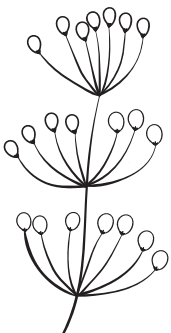

וְגַר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי גְרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. שמות כב

כִּי יִי אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וְאֲדַנִּי הָאֲדָנִים הָאֵל הַגָּדֹל הַגָּבֹר וְהַנּוֹרָא אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנָיו וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד. עָשָׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאִהָב גֵּר לְתֶת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה. וְאִהָבְתֶם אֶת הַגֵּר כִּי גְרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.

דברים י

סדר בימי קורונה: הזמינו את המסובים להציע מעשים ודרכי התנהגות המבטאות את הפנמת הרעיון של "כי גרים הייתם בארץ מצריים" בעת הזו ולנוכח האתגרים של משבר הקורונה.

פרקי ההלל הראשונים

מגלים את המצות, מגביהים את הכוס ואומרים:

לפיכך אנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר לרומם
לגדל להדר לנצח ולברך למי שעשה לנו, לאבותינו
ולאמותינו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות
לחירות, מיגון לשמחה, מאבל ליום טוב, מאפלה לאור
גדול ומשעבוד לגאולה; ונאמר לפניו שירה חדשה,
הללו יה.

הללויה / שמרית אור וקובי אשרת

הללויה לעולם,
הללויה ישירו כלם
במלה אחת בודדה
הלב מלא בהמון תודה
והולם גם הוא - איזה עולם נפלא.

הללויה עם השיר,
הללויה על יום שמאיר,
הללויה על מה שהיה,
ומה שעוד לא היה -
הללויה.

הללויה לעולם
הללויה ישירו כלם
והענבלים הגדולים
יהדדו בהמון צלילים
ואתנו הם יאמרו, הללויה.

הללויה עם השיר...

הללויה על הכל
הללו על מחר ואתמול
הללויה, ותנו יד ביד
ושירו מלב אחד -
הללויה.

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ. הַלְלוּ אֶת שֵׁם יְיָ.
 יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.
 מִמְזֶרֶח שָׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ. מִהַלֵּל שֵׁם יְיָ.
 כִּם עַל כָּל גּוֹיִם יְיָ. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ.
 מִי כִּי אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיחַ לַשַּׁבָּת,
 הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ ?
 מְקִימֵי מַעְפָּר דָּל. מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן,
 לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ.
 מוֹשִׁיבֵי עֶקֶרֶת הַבַּיִת. אִם הַבְּנִים שְׂמֵחָה. הַלְלוּיָהּ.
 תהילים קי"ג

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בַּיַּת יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעֵז.
 הִיָּתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו.
 הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס. הַיַּרְדֵּן יָסַב לְאַחֹר.
 הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן.
 מִה לָּהּ הַיָּם כִּי תָנוּס, הַיַּרְדֵּן תִּסַּב לְאַחֹר,
 הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים, גְּבְעוֹת כְּבָנֵי צֶאֱן ?
 מִלִּפְנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ, מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב.
 הַהִפְכֵי הַצּוֹר אַגָּם מַיִם, חֲלָמִישׁ לְמַעַיְנו מַיִם.
 תהילים קי"ד

מגביהים את הכוס ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֶת
 אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהַגִּיעָנוּ לְלִילָה הַזֶּה לְאָכֹל
 בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹר. כִּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵהֵי אֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ,
 נִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים אַחֲרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם,
 שְׂמֵחִים בְּהַשְׁלָמַת בְּנִין עִירָה וְשָׂשִׁים בְּעִבּוּדְתָךְ, וְנוֹדָה לָּךְ
 שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ,
 גָּאֵל יִשְׂרָאֵל.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

שותים כוס שנייה בהסבה לשמאל.

רחצה

נוטלים ידיים לפני אכילת המצה והסעודה. ראשית נוטלים הידיים ואז מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַונו עַל נְטִילַת יָדַיִם.**

מוציא

אוחזים בשלוש המצות ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ.

מצה

אוחזים במצה העליונה והמצה האמצעית הפרוסה ומברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַונו עַל אֲכִילַת מִצָּה.**

בוצעים מהמצות ומחלקים לכל המסובים לפחות כזית - אוכלים בהסבה.

מרור - הטיבול השני

נוטלים מרור וטובלים במעט חרוסת באופן שנותר טעם מר, ובכך מבצעים את

הטיבול השני של הסדר. מברכים לפני האכילה:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וַיְצַונו עַל אֲכִילַת מָרֹר.**

מכיוון שהמרור הוא זכר לעבדות המצרים, נוהגים לאכול ללא הסבה.

כורך

בוצעים מהמצה התחתונה וכורכים אותה במרור (ואפשר גם בחרוסת) ואומרים:

**זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלָּל. כִּן עָשָׂה הַלֵּל בְּזִמְן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם.
הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח, מִצָּה וּמָרֹר וְאוֹכֵל בְּיַחַד, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: "עַל
מִצְוֹת וּמִרְרִים יֹאכְלֵהוּ" (שמות יב, ח).**

מנהג לאכול לפני ארוחת החג ביצים שלוקות כסמל וזיכרון לקורבנות החגיגה,

שהקריבו אבותינו בבית המקדש במקביל לקורבן הפסח.

סדר בימי קודונה: במנהג ה-"כורך" אנו אוכלים יחד את המצה - סמל הגאולה, עם המרור - סמל השעבוד. גם כשאנו אוכלים את המרור לבדו, אנו טובלים אותו בחרוסת המתוקה. שני המעשים מזכירים לנו כי פעמים רבות חרדה ושמחה, קושי והצלחה כרוכים זה בזה. לפני המעבר לארוחת החג טוב לחשוב ולשוחח על היבטים חיוביים של עוצמה, גילויי רצון טוב, ושיעורים לחיים שמתגלים בעת המשבר הנוכחי.

שולחן עורך בתיאבון

צפון - האפיקומן

פירושה המילולי של המילה היוונית אפיקומן הוא "הוציאו לפני". במונח זה כונו קינוחי הסעודה וגם המנהג בעולם ההלניסטי שבסוף הארוחה נהגו המסובים לעבור מבית לבית או להתקבץ ברחובות, למעין מסיבת חוצות. מסכת פסחים במשנה קובעת כי אין לסיים את סעודת הפסח באפיקומן. משמעות הדבר היא שיש להיוותר בחבורת הסועדים המקורית וכן שיש לחתום את הערב בטעמו של קרבן הפסח. עם חורבן בית המקדש נקבע שיש לחתום את סעודת הסדר בטעמה של מצת האפיקומן. במשפחות בהם נוהגים לאכול קינוחים לאחר קריאת החלק השני של ההגדה ושירת פיוטי החג, ניתן לשמור את האפיקומן ולחלקו לכל המשתתפים ממש עם סיום החגיגה - כדי לסיים את ההתכנסות בטעמה של המצה.

הילדים או המסובים מוציאים את האפיקומן. עורך הסדר מחלקו למסובים ואומר:
זָכַר לְקֶרְבֵּן הַפֶּסַח, הַנֶּאֱכָל עַל הַשֶּׁבַע.

ברך - ברכת המזון בקצרה

מוזגים כוס שלישית ומברכים את ברכת המזון.
בסדר של שלושה משתתפים ויותר מקדימים לברכת המזון את הזימון. בסדר של שניים או של יחיד מתחילים בברכה הראשונה שלאחר הזימון.

שיר המעלות.

בְּשׁוּב יְיָ אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ כְּחֻלְמִים.
אֲזַי יִמְלֵא שְׂחֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵינוּ רִנָּה.
אֲזַי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי,
הַגְּדִיל יְיָ לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הֵינּוּ שְׂמֵחִים.
שׁוֹבָה יְיָ אֶת שְׁבִיתֵנוּ כְּאֶפְיָקִים בְּנֶגֶב.
הַזֹּרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ.
הַלֹּחֵף יִלֵּךְ וּבְכֹה נִשְׂא מִשֶּׁךְ הַזֹּרֵעַ,
בֹּא יָבֵא בְּרִנָּה, נִשְׂא אֱלוֹמֹתָיו.

המזמן/ת: חֲבֵרֵי וְחֲבֵרוֹתֵי נְבִרָה.
המסובים: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבָרֵךְ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם.
המזמן/ת: בְּרִשׁוֹת חֲבֵרֵי וְחֲבֵרוֹתֵי נְבִרָה אֱלֹהֵינוּ שְׂאֲכָלְנוּ מִשְׁלוֹ.
המסובים: בָּרוּךְ (אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכָלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבָטוּבוֹ חֵינּוּ.
המזמן/ת: בָּרוּךְ (אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכָלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבָטוּבוֹ חֵינּוּ.
המסובים: בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הֵזַן אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ. בְּטוּבוֹ בָּחַן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. הוּא נוֹתֵן לָחֵם לְכֹל בְּשֶׂר. כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. וּבְטוּבוֹ הַגְּדוֹל תָּמִיד לֹא חָסַר לָנוּ וְאֵל יַחֲסֵר לָנוּ מְזוֹן לְעוֹלָם וָעֶד. בְּעֶבּוֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל. כִּי הוּא אֵל זָן וּמְפָרֵס לְכֹל וּמְטִיב לְכֹל וּמְכִיֵּן מְזוֹן לְכֹל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הֵזַן אֶת הַכֹּל.

נודה לך יי אלהינו. על שהנחלת לאבותינו ולאמותינו ארץ חמדה טובה ורחבה. ועל שהוצאתנו יי אלהינו מארץ מצרים. ופדיתנו מבית עבדים... ועל הכל יי אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך. יתברך שמה בפי כל חי תמיד לעולם ועד. ככתוב. ואכלת ושבעת וברכת את יי אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך. **ברוך אתה יי על הארץ ועל המזון.**

רחם נא יי אלהינו על ישראל עמה. ועל ירושלים עירה. ועל ציון משכן כבודך. אלהינו. רענו זוננו פרנסנו וכלכלנו והרויחנו. והרוח לנו יי אלהינו מהרה מכל צרותינו. ונא אל תצריכנו יי אלהינו לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלואתם. כי אם לידך המלאה. הפתוחה. הקדושה והרחבה. שלא נבוש ולא נכלם לעולם ועד.

אלהינו ואלהי אבותינו ואמותינו, יעלה ויבא ויפקד ויזכר זכרוננו וזכרון אבותינו ואמותינו וזכרון ירושלים עיר קדשה וזכרון כל עמה בית ישראל לפניך. לפניה. לפליטה לטובה, לחן ולחסד ולרחמים ולחיים ולשלום ביום חג המצות הזה. זוכרנו יי אלהינו בו לטובה, ופקדנו בו לברכה, והושיענו בו לחיים טובים. ובדבר ישועה ורחמים, חוס וחסנו ורחם עלינו כי אליך עינינו, כי אל מלך חנון ורחום אתה.

והשלם בנין ירושלים עירך במהרה בימינו. ברוך אתה יי בונה ברחמי ירושלים.

הרחמן הוא יתברך בשמים ובארץ.
הרחמן הוא יפרנס אותנו ואת כל נזקקי עמו ועולמו בכבוד.
הרחמן הוא ישלח ברכה מרבה בבית זה ועל השלחן הזה שאכלנו עליו.
הרחמן הוא יברך את כל המסבים עמנו ואת כל בני משפחותינו באשר הם.
הרחמן הוא יברך את מדינת ישראל ראשית צמיחת גאלתנו.
הרחמן הוא יברך את בני עמנו בכל מקום ומקום ובכל ארץ וארץ.
הרחמן הוא יברך את חילי צבא ההגנה לישראל.
הרחמן הוא ישפין שלום בין זרע יצחק לזרע ישמעאל.

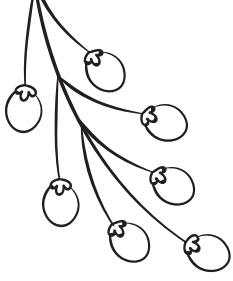
סדר בימי קודונה:

הרחמן הוא ירפא אותנו, את כל חולי עמו ישראל ואת כל חולי עולמו ברפואה שלמה.

הרחמן הוא ישלח ברכה במעשי ידיהם של כל העוסקים בצרכי צבור ועל העמלים למען בריאותנו ושלומנו.

המסובים מוזמנים להציע בקשות נוספות של "הרחמן הוא..." המתייחסות למצב הנוכחי ואתגריו

הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא הזכור לטוב ויבשר לנו בשורות טובות ישועות ונחמות.

הַרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אִמּוֹתֵינוּ שָׂרָה, רֵבֵקָה, רָחֵל וְלֵאָה, וְאֲבוֹתֵינוּ, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּכָל, מְכַל, כָּל כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כְּלָנוּ יַחַד בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה, וְנֹאמֵר אָמֵן.

הַרְחַמֵּן הוּא יִנְחִילָנוּ יוֹם שְׁכָלוֹ טוֹב.

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְעַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל וְאִמְרוּ אָמֵן.

יְיָ עֲזֵ לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשְׁלוֹם.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.
שׁוֹתִים כּוֹס שְׁלִישִׁית בַּהֲסָבָה.

שפוך חמתך - שפוך אהבתך וכוסו של אליהו

מוזגים את כוסו של אליהו ופותחים את הדלת.

בחלק זה של הסדר חוברים יחד שלושה מנהגים מאוחרים יחסית, הקשורים לשאיפה לגאולה.

פתיחת הדלת - מקורה במנהג מתקופת הגאונים להשאיר את דלתי הבית פתוחות במשך כל הסדר כסמל לליל השימורים והאמונה בגאולה, וכסמל לפתיחת דלתות הבית לפני העניים.

מזיגת כוסו של אליהו - מנהג זה נזכר לראשונה בספרי האחרונים מהמאה ה־17. יש הקושרים אותו לצפייה לגאולה שאליהו הוא מבשרה. הגאון מווילנה קשר את מזיגת הכוס למחלוקת המופיעה בתלמוד, האם יש להוסיף שתיית כוס חמישית בליל הסדר. **אמירת "שפוך חמתך"** - מקור מנהג זה באשכנז ומשם חדר בנוסחים שונים לשאר עדות ישראל. האזכורים הראשונים למנהג מצויים בספרות הראשונים באשכנז בראשית ימי הביניים.

שפוך אהבתך על הגויים שידעוך
ועל עושי הטוב בעולמך.

(נוסח המיוחס להגדה מאיטליה מתקופת הרנסאנס).

שְׁפוּךְ חֲמַתְךָ עַל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ
וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ, כִּי
אֲכַל אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נְוֵהוּ הַשָּׁמַיִם.

וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יִהְיֶה הַר בֵּית יְיָ נִכּוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂאָה הוּא
מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָוּ עָלָיו עַמִּים... וְכַתְּנוּ חֲרִבְתֵיהֶם לְאֵתִים וְחֲנִיתֵיהֶם
לְמִזְמֵרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גּוֹי אֶל גּוֹי חָרָב וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה. וְיִשְׁבוּ
אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ וְאֵין מִחְרִיד כִּי כִּי יְיָ עֲבָאוֹת דְּבַר.

מיכה ד, אִיִּה

אליהו הנביא אליהו התשבי אליהו הגלעדי, במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

הלל - השלמת פרקי ההלל

מתוך פרקי תהילים קטו-קיט
מוזגים כוס רביעית ומשלימים את פרקי ההלל.

לְמַדְנִי, אֱלֹהֵי, בְּרֹךְ וְהִתְפַּלֵּל
עַל סוּד עֲלֵה קֶמֶל, עַל נֶגַה פְּרִי בָשֵׁל,
עַל הַחֲרוּת הַזֹּאת: לְרֹאוֹת, לְחוּשׁ, לְנִשְׁמָה,
לְדַעַת, לְיַחַל, לְהַכְשֵׁל.

לְמַד אֶת שְׁפֹתַי בְּרֹכָה וְשִׁיר הַלֵּל
בְּהִתְחַדֵּשׁ זְמַנְךָ עִם בֶּקֶר וְעִם לַיִל,
לְבַל יִהְיֶה יוֹמֵי הַיּוֹם - כְּתַמּוּל שְׁלֹשׁוֹם.
לְבַל יִהְיֶה עָלַי יוֹמֵי הַרְגֵּל.

לאה גולדברג

... יִשְׂרָאֵל בְּטַח בֵּינֵי - עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא.
בֵּית אֶהְרֹן בְּטַחוּ בֵּינֵי - עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא.
יִרְאִי יְיָ בְּטַחוּ בֵּינֵי - עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא.

יְיָ זָכַרְנוּ יְבָרֶךְ. יְבָרֶךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל.
יְבָרֶךְ אֶת בֵּית אֶהְרֹן. יְבָרֶךְ יִרְאִי יְיָ הַקְּטַנִּים עִם הַגְּדֹלִים.
יִסַּף יְיָ עֲלֵיכֶם, עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם.
בְּרוּכִים אַתֶּם לִי עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.
הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לִי וְהָאָרֶץ נָתַן לְבִנֵי אָדָם.
לֹא הִמַּתִּים יְהַלְלוּ יְהוָה וְלֹא כָּל יוֹרְדֵי דוֹמָה.
וְאֲנַחְנוּ נְבָרֶךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. הַלְלוּיָהּ.

... אֶת־הַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.
הָאֲמֹנֹתֵי כִי אֲדַבֵּר, אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד.
אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפְזִי - כָּל הָאָדָם כֹּזֵב.

מָה אָשׁוּב לִי? כָּל תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי.
כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשָּׁם יְיָ אֶקְרָא.

...

נְדַרְי לַיְי אֲשֶׁלֶם נִגְדָה נָא לְכָל עָמוּ.
בְּחִצְרוֹת בַּיִת יְי בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלַיִם. הַלְלוּהָ.

הַלְלוּ אֶת יְי בְּכָל גּוֹיִם, שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִיִּם.
כִּי גִבֹר עָלֵינוּ חֶסְדּוֹ וְאַמֶּת יְי לְעוֹלָם. הַלְלוּהָ.

הוֹדוּ לַיְי כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסְדּוֹ.
לֵאמֹר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֶסְדּוֹ.
לֵאמֹרוּ נָא בַיִת אֶהְרֵן כִּי לְעוֹלָם חֶסְדּוֹ.
לֵאמֹרוּ נָא יִרְאֵי יְי כִּי לְעוֹלָם חֶסְדּוֹ.

מִן הַמִּצַּר קִרְאתִי יְה - עָנְנִי בְּמִרְחַב יְה.
יְי לִי לֹא אֵירָא. מַה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם.

...

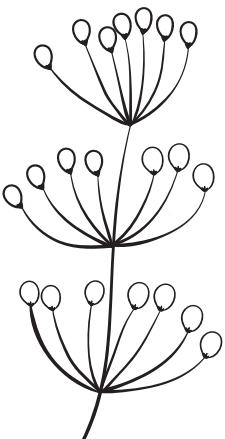
עָזִי וְזַמְרַת יְה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה.
קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים. יְמִינִי יְי עֲשֶׂה חֵיל.
יְמִינִי יְי רוֹמְמָה. יְמִינִי יְי עֲשֶׂה חֵיל.

...

אוֹדֶה כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי לִי לִישׁוּעָה.
אֶבֶן מָאֶסוֹ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה.
מֵאֵת יְי הִיְתָה זֹאת. הִיא נִפְלְאת בְּעֵינֵינוּ.
זֶה הַיּוֹם עֲשֶׂה יְי. נִגִּילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ.

אָנָּה יְי הוֹשִׁיעָה נָא. אָנָּה יְי הוֹשִׁיעָה נָא.
אָנָּה יְי הַצְּלִיחָה נָא. אָנָּה יְי הַצְּלִיחָה נָא...

יְהַלְלוּהָ יְי אֱלֹהֵינוּ עַל מַעֲשֵׂיהָ וְחַסִּידֶיהָ צְדִיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנָהּ.
וְכָל עַמָּה בַיִת יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׂבְּחוּ אֶת שְׁמֶהּ
מִלְּפָנֵינוּ. כִּי לָהּ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשַׁמְּחָה נָא לְזַמֵּר. כִּי מֵעוֹלָם וְעַד
עוֹלָם אֶתָּה אֵל. בָּרוּךְ אַתָּה יְי מֶלֶךְ מְהַלֵּל בְּתִשְׁבָּחוֹת.

הלל הגדול

הלל הגדול.
תהלים קל"ו

עפ"י חלק מנוסחי התלמוד נהגו
לאומרו על כוס יין חמישית

יש הנוהגים לשתות כוס חמישית
לכבוד הקמת מדינת ישראל ושיבת
ציון בדורנו.

הודו לַיְיָ כִּי טוֹב

...

לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבְכוּרֵיהֶם
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מֵתוֹכָם
בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרֹעַ נְטוּיָה
לְגַזֵּר יָם סוּף לַגִּזְרִים
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ
וְנָעַר פְּרַעֲהַ וַחֲיִלּוּ בָיִם סוּף
לְמוֹלֵיף עֲמוֹ בַּמִּדְבָּר
לְמַכָּה מְלָכִים גְּדֹלִים
וַיַּהַרְג מְלָכִים אֲדִירִים
לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי
וַיִּלְעֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן
וַנִּתֵּן אֲרָצָם לְנַחֲלָה
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדָיו
שֶׁשָּׂפְלָנוּ זָכַר לָנוּ
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצְרַיִנוּ
נֹתֵן לָחֵם לְכָל בָּשָׂר
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמַיִם

כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ

כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ

יִשְׁתַּבַּח שְׁמֹךְ לְעַד מְלִפְנֵינוּ. הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ
בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לָךְ נִאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
שִׁיר וְשִׁבְחָה. הַלֵּל וְזִמְרָה. עוֹז וּמִמְשָׁלָה. נִצַּח גְּדֻלָּה
וּגְבוּרָה. תְּהִלָּה וְתַפְאֶרֶת. קְדוּשָׁה וּמַלְכוּת: בְּרִכּוֹת
וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֵל מֶלֶךְ
גָּדוֹל בְּתִשְׁבָּחוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת.
הַבוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה. מֶלֶךְ אֵל חַי הָעוֹלָמִים.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן.

שותים כוס דביעית בהסבה.

בדכה אחרונה על שתיית הכוס השלישית והכוס הרביעית:

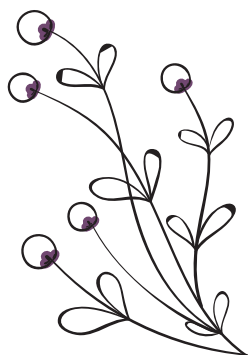
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגָּפֶן וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן וְעַל
תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ חֲמֵדָה טוֹבָה וּרְחֹבָה שְׂרָצִית וְהַנְּחֹלֶת
לְאַבוֹתֵינוּ וּלְאַמוֹתֵינוּ לֶאֱכֹל מִפְּרִיָּהּ וּלְשָׂבוֹעַ מִטוֹבָהּ, רַחֵם יְיָ
אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ וְעַל צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדְךָ, וְהַשְׁלֵם בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ
לְתוֹכָהּ וְשִׁמְחָנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנֶאֱכֹל מִפְּרִיָּהּ וְנִשְׂבַּע מִטוֹבָהּ וְנִבְרַכְךָ
עָלֶיךָ בְּקֹדֶשׁהּ וּבְטָהֳרָהּ. וְשִׁמְחָנוּ בְּיוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ
טוֹב וּמְטִיב לְכָל וְנוֹדֶה לְךָ עַל הָאֶרֶץ וְעַל פְּרֵי גִפְנָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ
עַל הָאֶרֶץ וְעַל פְּרֵי הַגָּפֶן.

פסח - עם שומר במשך אלפי שנים את יום צאתו מבית עבדים! דרך כל מחילות
השעבוד והאונס והאינקוויזיציה והשמד והפרעות, נושאת האומה בלבה את
הגעגועים לחופש ומביאה אותם לידי ביטוי עממי אשר לא יפסח על כל נפש
בישראל, על כל נפש עניה ומרודה! מאבות אל בני דרך כל הדורות נמסר דבר
יציאת מצרים כזכרון אישי, אשר איננו מחוויר ואיננו דהה. "בכל דור ודור חייב
אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. אין לך שיא של הכרה היסטורית
מרומם מזה, ואין לך התמזגות של יחיד וכלל, ברחבי כדור העולם ובעמקי
הדורות, גדולה כאשר בצו פדגוגי עתיק זה. אנני יודע יצירה ספרותית יותר
מחנכת לתיעוב העבדות ולאהבת החירות כספור השעבוד ויציאת מצרים. ואינני
יודע שום זיכרון עתיק שכולו מופנה לקראת העתיד, שכולו סמל להווה שלנו
ולעתידנו כ"זכר ליציאת מצרים".

ברל כצנלסון, מהפכה ומסורת, 1935

נרצה - חתימת הסדר

חֲסַל סְדוּר פֶּסַח בְּהִלְכָתוֹ,
כָּכֵל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ.
בְּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ,
בֵּין נְזֻכָה לְעֹשׂוֹתוֹ.

זָךְ שׁוֹכֵן מְעוֹנָה,
קוֹמֵם קָהֵל עֶדְת מִי מְנָה.
בְּקִרְוֹב נִהַל נְטָעֵי כְנָה
פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרָנָה.

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה.
לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁל שָׁלוֹם.
לְשָׁנָה הַבָּאָה, בְּבְרִיאוֹת טוֹבָה עִם כָּל
בְּנֵי מִשְׁפַּחוֹתֵינוּ וְחֻבְרֵינוּ.

עוד יבוא שלום עלינו ועל כולם.
סלאם - עלינו ועל כל העולם.
סלאם - שלום.

יְבָרְכֶךָ יי מציון וְרֵאָה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַיִם
יְבָרְכֶךָ יי מציון כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ.
וְרֵאָה בְּנִים לְבָנֶיךָ, שְׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל.

אני מאמין

ש. טשרנחובסקי

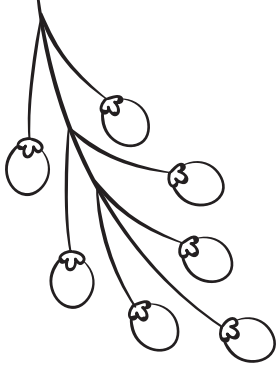
שְׁחַקִּי, שְׁחַקִּי עַל הַחֲלוּמוֹת,
זוֹ אֲנִי הַחוֹלֵם שׁוֹחַ.
שְׁחַקִּי כִּי בְּאָדָם אֲמִין,
כִּי עוֹדֵנִי מֵאֲמִין בְּךָ.

כִּי עוֹד נִפְשֵׁי דָרוֹר שׁוֹאֶפֶת,
לֹא מְכַרְתִּיהָ לְעֵגֶל פֶּזֶז,
כִּי עוֹד אֲמִין גַּם בְּאָדָם,
גַּם בְּרוּחוֹ, רוּחַ עֵז.

רוּחוֹ יִשְׁלִיךְ כְּבַלֵּי-הַבֵּל,
יְרוֹמְמֵנוּ בְּמַתִּי-עַל:
לֹא בְּדַעַב יְמוֹת עוֹבֵד,
דָּרוֹר לְנַפְשׁ, פֶּת-לְדָל.

אֲאֲמִינָה גַם בְּעַתִּיד,
אֶף אִם יִדְחַק זֶה הַיּוֹם,
אֶךְ בּוֹא יְבוֹא - יִשְׁאוּ שְׁלוֹם,
אֲזוּ וּבְרַכָּה לְאֵם מְלֵאָם.

פיוטי הסדר

קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה.
רם הודע פי לה היום אף לה הלילה
שומרים הפקד לעירך כל היום וכל הלילה.
תאיר כאור יום חשבת לילה.
מתוך הפיוט "ובכן בחצי הלילה"

כי לו נאה, כי לו יאה

אדיר במלוכה, בחור בהלכה, גדודיו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

דגול במלוכה, הדור בהלכה, נתיקיו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

זכאי במלוכה, חסין בהלכה טפסריו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

יחיד במלוכה, כביר בהלכה למודיו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

מושל במלוכה, נורא בהלכה סביביו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

ענו במלוכה, פודה בהלכה צדיקיו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

קדוש במלוכה, רחום בהלכה שנאניו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

תקיף במלוכה, תומך בהלכה תמימיו יאמרו לו:
לה ולה, לה פי לה, לה אף לה, לה יי הממלכה, פי לו נאה, פי לו יאה.

אחד מי יודע?

1

אחד מי יודע?
אחד אני יודע!
אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

2

שנים מי יודע?
שנים אני יודע!
שני לוחות הברית,
אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

3

שלושה מי יודע?
שלושה אני יודע!
שלושה אבות, שני לוחות הברית,
אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

4

ארבע מי יודע?
ארבע אני יודע!
ארבע אימהות, שלושה אבות, שני
לוחות הברית,
אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

5

חמישה מי יודע?
חמישה אני יודע!
חמישה חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות,
שני לוחות הברית,
אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

6

שישה מי יודע?
שישה אני יודע!
שישה סדרי משנה, חמישה חומשי תורה, ארבע
אימהות, שלושה אבות, שני לוחות הברית,
אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

7

שבעה מי יודע?
שבעה אני יודע!
שבעה ימי שבתא, שישה סדרי משנה, חמישה
חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות, שני
לוחות הברית,
אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

8

שמונה מי יודע?
שמונה אני יודע!

שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, שישה סדרי משנה, חמישה חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות, שני לוחות הברית, אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

9

תשעה מי יודע?
תשעה אני יודע!

תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, שישה סדרי משנה, חמישה חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות, שני לוחות הברית, אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

10

עשרה מי יודע?
עשרה אני יודע!

עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, שישה סדרי משנה, חמישה חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות, שני לוחות הברית, אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

11

אחד עשרה מי יודע?
אחד עשרה אני יודע!

אחד עשרה כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, שישה סדרי משנה, חמישה חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות, שני לוחות הברית, אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

12

שנים עשרה מי יודע?
שנים עשרה אני יודע!

שנים עשרה שבטיא, אחד עשרה כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, שישה סדרי משנה, חמישה חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות, שני לוחות הברית, אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

13

שלושה עשרה מי יודע?
שלושה עשרה אני יודע!

שלושה עשרה מדיא, שנים עשרה שבטיא, אחד עשרה כוכביא, עשרה דבריא, תשעה ירחי לידה, שמונה ימי מילה, שבעה ימי שבתא, שישה סדרי משנה, חמישה חומשי תורה, ארבע אימהות, שלושה אבות, שני לוחות הברית, אחד אלוהינו שבשמים ובארץ.

שירים עבריים לערב חג

לוֹיָהּ

נעמי שמר

עוד יש מפרש לָבֶן בְּאֶפֶק
מול עֵנָן שְׁחֹר כְּבֹד
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.
וְאִם בְּחִלּוֹנוֹת הָעָרֵב
אור נרות החג רועד
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.

לוֹיָהּ, לוֹיָהּ

אָנָּה לוֹיָהּ

כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.

אם המבשר עומד בְּדִלְת
תן מלה טובה בְּפִיו
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.
אם נפשוֹ לְמוֹת שׁוֹאֵלֶת
מְפָרִיחָה וּמְאֹסִיף
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.

לוֹיָהּ, לוֹיָהּ...

מָה קוֹל עֲנוֹת אֲנִי שׁוֹמֵעַ
קוֹל שׁוֹפֵר וְקוֹל תְּפִים
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ לוֹיָהּ.
לוֹ תִשְׁמַע בְּתוֹךְ כָּל אֱלֹהִים
גַּם תְּפִלָּה אַחַת מִפִּי
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.

לוֹיָהּ, לוֹיָהּ...

וְאִם פְּתָאם יִזְרַח מֵאֶפֶס
עַל רֹאשֵׁנוֹ אור כּוֹכֵב
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.
אֲזַ תֵּן שְׁלוֹה וְתֵן גַּם כּוֹחַ
לְכָל אֱלֹהִים שְׁנֹאֵהֵב
כָּל שְׁנַבְקֶשׁ - לוֹיָהּ.

לוֹיָהּ, לוֹיָהּ...

חג לי

לאה נאור ומשה וילנסקי

איזה חג לי, איזה חג לי
חגיחיד ומיחד לי.
גם השמש מאירה
לי היום פי עשרה
איזה חג לי, איזה חג.

אור נרות, ברכת אורח
חג שמח, חג שמח.
השמחה פה עד הגג
איזה איזה איזה חג
איזה חג לי, איזה חג.

הפרחים, האור, היין
הדמעה בקצה העין
החלצה הלבנה
חג היום בכל פנה
איזה חג לי איזה חג.

יום של חג כמו יום הולדת
שיר בלב ואור בחדר.
מי שבא ברוך הבא
חג נפלא תודה רבה
איזה חג לי איזה חג.

פנה הגשם

מתתיהו שלם

פנה הגשם,
חלף, חלף, חלף לו.
ענן וקיע
חלף, חלף, חלף לו.

פני אדמה
באור חמה
שבילים זקפו
ראשיהן בקמה.

בני הרים זה אל זה
ברמה ישוררו
שלום, שלום,
הידד! הידד!
אביב היום.

אין יודעים שבא אביב

דתיה בן דור

אין יודעים שבא אביב?
מסתכלים סביב סביב
ואם רואים שאין עוד בוץ
בשבילים,
ואם רואים שנעלמו המעילים,

ואם פרג וגם חרצית,
לכבוד החג קשטו ארצי.
אז יודעים אז יודעים
שבא אביב שבא אביב,

אז יודעים אז שבא אביב.

הלוואי

אהוד מנור ובוועז שרעבי

הלוואי ומענן תרד עלינו קשת
הלוואי שלעולם הזה יש תקנה...

הלוואי ויום יצמח מתוך סופה גועשת
הלוואי ולא תאבד לעד המתנה
הלוואי שהמדבר יצמיח עשב דשא
הלוואי ועוד נשב בצל התאנה.

הלוואי שלא נכאב ואיש אחיו יאהב
הלוואי ויפתחו שוב שערי גן עדן
הלוואי ויתמזגו מזרח ומערב
הלוואי, הלוואי ונחדש ימינו כאן בקדם.

הלוואי ולא ישא עוד גוי אל גוי חרב
הלוואי ולא ננטש את דרך התקוה
הלוואי והאדם יהיה רחום עד ערב
הלוואי שיש סכוי אחד לאהבה.

הלוואי שלא נכאב...

מודה אני

מאיר אריאל

מודה אני
לפניך ולך
על כל החסד והאמת והטובה והרעה והטובה
שעשית עמדי ועם ביתי
ועם קרובי וידידי
ועם בני עמי ועם ארצי
ועם כל העולם והאדם
אשר בראת.

בלאט, חרש חרש
אט אט טופפות
עתידות עתידות לקראתנו.
ואת מחיכת אלי מתוך השינה.
יהיה לנו טוב, טוב מטוב, טוב מאוד,
זה מתחיל כבר בבקר בבקר.
את צוחקת אלי
מתוך מתוך השנה.

ימלא פי

תהלים עא, אביהו מדינה

ימלא פי תהלתך
כל היום תפארתך
אל תשליכני לעת זקנה
בכלות כחי אל תעזבני.

בן אדם

הראי"ה קוק ואביגיל עוזיאל

בן אדם,

עלה למעלה עלה,

כי נח עו לך,

יש לך כנפי רוח,

כנפי נשרים אבירים,

אל תכחש בם

פן יכחשו לך,

דרוש אותם -

וימצאו לך מיד.

שמחה רבה

בלהה יפה וידידה אדמון

שמחה רבה, שמחה רבה,

אביב הגיע, פסח בא!

שמחה רבה, שמחה רבה,

אביב הגיע, פסח בא!

תפרו, תפרו, תפרו לי בגד עם כיסים.

מלאו, מלאו, מלאו כיסי באגוזים.

שמחה רבה...

שאל אשאל, שאל אשאל ארבע קשיות

שתה אשתה, שתה אשתה ארבע כוסות.

שמחה רבה...

וכוס גדולה, וכוס גדולה אמי תביא

לאליהו, לאליהו הנביא.

שמחה רבה...

זמר זמר לך

אברהם בן זאב

זמר זמר לך

זמר זמר לך

זמר לך מכורתי, מכורתי

המעגל סובב

זמר לך דובב

זמר לך מכורתי, מכורתי

הרדיך המה ישמחו

עת מחול ההורה יסער

אלף פרחים לפתע יפרחו

יכסו את עין המדבך

הורה הורה לך

הורה הורה לך

הורה לך מכורתי, מכורתי

המעגל סובב

הורה לך דובב

הורה לך מכורתי, מכורתי

הרדיך המה ישמחו...

שישו ושמחו

בנימין כספי ומיכאל גלינקא

שישו ושמחו בשמחת חג

מחאו כפיים.

נגנו ושרו בקול חזק

ובמצלתיים.

יד אל יד, כלנו כאחד

פה בסך נעבדה

שבח לאל כי לישראל

היתה שמחה ואורה.

שורו הביטו וראו

זלמן חן

שורו, הביטו וראו
מה גדול היום הזה, היום הזה!
אש יוקדת בַּחֲזָה
והמחר־שה
שוב פולחת בַּשָּׂדֶה.
והמחר־שה,
שורו המחר־שה,
שוב פולחת בַּשָּׂדֶה.

את, מכוש, טוריה וקלשון
התלכדו בסַעֲרָה,
ונדליקה שוב,
שוב את האדמה,
בשלהבת ידקה.

פה בארץ חמדת אבות

מ. רוזנפלד, י. דושמן ו-צ. ארליך

פה בארץ חמדת אבות
תתגשמנה כל התקוות,
פה נחיה ופה נצור,
חיי זהר חיי דרור,
פה תהא השכינה שוֹרָה,
פה תפרח גם שפת התוֹרָה.

נירו ניר, ניר, ניר,
שירו שיר, שיר, שיר,
גילו גיל, גיל, גיל,
כבר הנצו נצנים.

נירו ניר, ניר, ניר,
שירו שיר, שיר, שיר,
גילו גיל, גיל, גיל,
עוד יבואו זרעונים.

התנועה הרפורמית
יהדות ללא מחיצות
www.reform.org.il

עריכה: הרב גלעד קריב
עישוב: iditanat.com
הגהה וניקוד: איריס אבנר

